

1734 En forlovelse i gamle dager

Rutiner og tradisjoner tilknyttet ”forlovelse” har som alt annet forandret seg oppover årene, samt forskjellige deler av landet hadde sine særegenheter. Vi kjenner til de som verken fikk forlove seg eller gifte seg med den de ville. Alt var bestemt på forhånd eller ble arrangert senere. De som kom fra fattige familier kunne faktisk bli bydd frem. En far kunne ta sin datter i hånden etter gudstjenesten og lede henne opp og ned kirkegulvet i nærheten av der ungguttene satt, idet han sa med lav stemme: ”*Mi datter vil manne seg i dag*”. Dette måtte han gjøre flere søndager på rad inntil en av guttene som syntes godt om jenta, la en penge i en ”slire” (en tom skinnpung) som hang i beltet hennes eller stakk sin tollekniv i en tom slire hun bar. Mang ei jente kom nok gråtende hjem med tom slire. Men var det penge eller tollekniv der, var forlovelsen offentlig og jenta måtte bære sliren til bryllupsdagen kom.

Nils Olsen Haugan fra Malvik blir den 23.oktober i 1734 forlovet med enka Marit Pedersdatter på Øien gård i Lånke. Dette var en vanlig prosedyre, som bandt de to til hverandre på en helt annen måte enn i dag. Ættens ære og ordets makt dominerte livet ute på bygdene. Men forlovelsen mellom Nils og Marit ble ikke slik som forventet. Marit syntes etter hvert at Nils var noe ”tunglyndt”. Hun forsøkte derfor å bryte forlovelsen. Dette var uvanlig, og lettere sagt enn gjort. Dette ”løftebruddet” kom for retten den 13.juni 1735 i Sandfærhus tingstue under ledelse av fogden Peder Arnet.

Marit hevdet at tilstanden til Nils var forsøkt skjult for henne. Hun anså ham for å ha ”*et tungmodig og forrygt sind*”. Det ble ført en rekke vitner, hvor livet til både Marit og Nils ble behørig utbrettet. Det ble lagt stor vekt på Marits forrige ekteskap. Hun hadde vært gift 2 ganger. Først med Anders Viksjøen. Som enke ble hun gift i mars 1731 med husbonden på Øien, John Paulsen Øien. Han døde i august 2 år senere, og mye tyder på at Marit og John fikk tre barn, hvorav den siste, Paul (junior) – ble døpt 4.april 1734, underforstått: Marit var nettopp blitt gravid da mannen hennes døde.

Nils hadde besøkt Marit flere ganger, og hadde vel vanskelig for å kommunisere. Han bodde hos sin bror på Haugan gård i Strinda sokn. Han måtte få andre ”til å tale for seg” – da han vanligvis ble sittende for seg selv i andre tanker. Ut av protokollene er det vanskelig å se om Nils var tilbakestående eller ikke. Det som derimot går frem er at han selv ga uttrykk for at han angret seg. Sitat: ”...*han angrede han havde fæstet sig og havde ej løst til ægteskabs fuldbyrdelse...*” Sakspapirene indikere mye vingling at og fram fra begge parter. Kanskje var det en eller flere tredjeparter som stod bak ? Mye tyder på at noen snakket godt for seg som vitner til fordel for ekteskapet. Øyan gård var fristende på flere måter. Dette er ikke direkte dokumentert, men en kan få visse ettertanker når en ser hvordan noen ivret på vegne av Nils. Det gikk så langt at Nils både flyttet sine kister til Øyen og tok de derfra igjen. De som ønsket at Nils skulle gifte seg til Øien, fortalte at de ville gå direkte til presten og ta ut lysning, for nå var alt gjort klart til bryllup og ølet brygget. Men Marit lot seg verken friste eller overbevise. På den annen side kan også protokollen tyde på at Marit var litt vrien og vrang av seg.

Procurator Jørgen Læmel fra Trondheim førte saken, og hele 8 av bygdas betrodde var såkalte "lagrettemænd". Retten fant at forlovelsen ikke kunne gjøres om, men etter lovboka stå ved makt, og 29.juni 1736 ble Marit Øien og Nils Haugan gift i Værnes kirke av magister Jens Nilsson Parelius og "erklært for rette egtefolk at være". Samme dag bygslet Nils 4 marklag av Hans Hagerup. Hvordan ekteskapet forløp forteller tradisjonsfortellingen ingenting om, men det ble tre barn av det hele.